

**BOLALARGA ATROF - MUHITNI TANISHTIRISHDA ESTETIK
TARBIYANING O'RNI****I.Soliev**

Farg'ona davlat universiteti, PhD

Tovoldiyeva Z.R

Farg'ona davlat universiteti, magistrant

Topvoldiyeva. M

Farg'ona davlat universiteti, talaba

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6800042>

Annotatsiya. Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarni tabiat bilan tanishtirishda estetik tarbiyaning ahamiyati ko'rsatib o'tilgan. Ushbu maqola orqali bolalarning estetik faoliyatini olib borish uchun ko'rsatmalar berilgan. Shuningdek, oddiy misollar orqali bolalarda estetika faoliyatini olib borish aniq va ilmiy asosda tushunchalar hosil qilish imkoniyatlari ochib berilgan.

Kalit so'zlar: estetika, go'zallik, tarbiya, ma'naviyat, gigiyena, tozalik, uyqu, tabiat.

**РОЛЬ ЭСТЕТИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ В ПРИОБЩЕНИИ ДЕТЕЙ К
ОКРУЖАЮЩЕМУ МИРУ**

Аннотация. В данной статье показано значение эстетического воспитания в приобщении детей к природе в дошкольных образовательных учреждениях. В данной статье приведены инструкции по эстетической деятельности детей. Также на простых примерах на наглядной и научной основе раскрываются возможности осуществления эстетической деятельности у детей.

Ключевые слова: эстетика, красота, воспитание, духовность, гигиена, чистота, сон, природа.

**THE ROLE OF AESTHETIC EDUCATION IN INTRODUCING CHILDREN TO
THE ENVIRONMENT**

Abstract. This article highlights the importance of aesthetic education in introducing children to nature in preschools. This article gives you a brief overview on fraudulent activities for children. It also reveals the possibilities of creating clear and scientifically based concepts of conducting aesthetic activities in children through simple examples.

Keywords: aesthetics, beauty, education, spirituality, hygiene, cleanliness, sleep, nature.

KIRISH

Bolalarni atrof – muhit bilan tanishtirishda estetik tarbiyani shakllantirishning o'rni beqiyosdir. Bolalarni go'zallikka oshno qilish, ularda hayotiy voqealarni to'g'ri tushunish, oliyanob his – tuyg'ularni va intilishlarni shakllantirishga yordam beradi. Estetik tarbiya orqali bola tabiatdan zavq oladi. Tabiatdan zavq olish uchun esa albatta, tozalik muhim ahamiyatga ega. Masalan, ovqatlanishdan avval qo'llarni yuvish, ozoda kiyinish kabilar.

TADQIQOT METODI VA METODOLOGIYASI

Tozalik esa quyidagilarni ifoda etadi:

- bolalarning ma'naviy kamolotini ta'minlash, bolalarning nafosat va orastaligini shakllantirish, ularda kiyinish, yechinish, sochlarini tarab orasta bo'lib yurish, boshlagan ishlarini oxiriga yetkazish kabi hislatlarini tarkib toptirish;

- kiyimlaridagi nuqsonlar (loy sachrashi, choki so'qilishi, tugmasining tushib qolishi)ni o'z vaqtida sezish, uni kattalar yordamida bartaraf qilishga odatlantirish;
- shaxsiy gigiyena (qo'lni sovun bilan yuvish, tirnoqlarni olish, iflos narsalarga qo'l tekkizmaslik kabi) qoidalariga rioya qilishga o'rgatish;
- uyqudan keyin, ovqatlanishdan oldin, uy yumushlarini bajargandan so'ng suvni isrof qilmasdan yuvinishga o'rgatish, qo'l, oyoq va badan uchun foydalaniladigan sochiqlarni farqlashga odatlantirish;
- ertalab yuvinmasdan kattalarga salom berish hurmatsizlik ekanligini anglatish;
- kiyimlarini tez va to'g'ri kiyib-yechishga odatlantirish, tengdoshlari kiyimidagi kamchilik va tartibsizliklardan ohista ogohlantirishga o'rgatish, ko'chada qog'oz va boshqa ortiqcha narsalarni yerga tashlamaslik, ularni belgilangan joyga tashlashga o'rgatish, atrofidagi kishilarga, o'rtoqlariga nisbatan xushmuomalalikni shakllantirish, ko'chada, jamoat joylarida, mehmonda tartib-intizomli bo'lishga odatlantirish, xonaga kirganda oyoq-kiyimini echish va artib, joyiga tartibli qo'yishga o'rgatish;

TADQIQOT NATIJASI VA MUHOKAMA

Bolalarga ekologik ta'lim berish bolalarga zarur va foydalidir. Bunda bolalarda quyidagilar ham muhimdir:

- bolalarga tevarak-olam va tabiat hodisalari haqida ma'lumot berish. Yer, osmon, quyosh, oy, yulduzlar, havo, suv, bulut, yog'ingarchilik, tuman, shamol, chaqmoq, momaqaldiroq kabi tabiat hodisalari haqida tasavvur hosil qilish;
- jonli tabiat-o'simlik va hayvonot dunyosi bilan yaqindan tanishtirish, manzalari daraxtlar (tol, terak, chinor, tut, qayrag'och, archa), mevali daraxtlar (olma, olcha, o'rik, shaftoli va boshqalar), dala o'simliklari (paxta, piyoz, lavlagi, kungaboqar, bug'doy va boshqalar), buta o'simliklari (na'matak, malina, maymunjon va boshqalar) nomlari bilan tanishtirish hamda ularni o'zaro farqlashga o'rgatish;
- bolalarda tabiat go'zalliklaridan zavq olish tuyg'usini tarbiyalash, o'simliklarga zarar yetkazmaslik (daraxt shoxlarini sindirmaslik, o't-o'lanlarni bosmaslik, atrof-muhitni iflos qilmaslik kabilarni) ularning ongiga singdirish;
- uy hayvonlari bilan yaqindan tanishtirish, ularni parvarish qilishga o'rgatish, yovvoyi hayvonlar bilan tanishtirish (hayvonot bog'iga sayr qilish, rasmlar, multfilmlar va boshqa teleko'rsatuvlarni tomosha qilish yordamida), hayvonlarning (maymun, yo'lbars, Sher, bo'ri, tulki, ayiq, fil, olmaxon, kiyik, bug'u kabilarning) nomlarini aytishga o'rgatish;
- bolalarning qushlar haqidagi tasavvurlarini kengaytirish, qushlarning yashash tarzi-o'troq qushlar, ayrim qushlar (qaldirg'och, laylak, turna va boshqalar)ning bahorda uchib kelishi, kuzda issiq o'lkalarga uchib ketishi, qarg'aning kuzda uchib kelishi va bahorda uchib ketishi haqida ma'lumot berishi;
- bolalarga tabiat va uni asrash zarurati haqida ma'lumot berish, meva va sabzavotlar (olma, uzum, qovun, tarvuz, nok, shaftoli, o'rik, gilos, qulupnay, sabzi, karam, pomidor, piyoz, kartoshka va boshqalar) nomini, shaklini, rangini va ta'mini aytib berishga o'rgatish, ulardan biri qayerda (daraxtda, polizda kabi) o'sishi haqida tasavvur hosil qilish;
- gullar bilan tanishtirishda davom etish, ularning nomlarini to'g'ri aytishga, rangi va o'ziga xos belgilarini ajrata olishga o'rgatish, xona gullari haqida ma'lumot berish, ulardan ayrimlarining nomini aytishga o'rgatish, ularni parvarish qilishga o'rgatish;

- uy hayvonlari (mushuk, kuchuk, sigir, qo'y, echki, ot va boshqalar) va ularning bolalari nomlarini aytishga o'rgatish, har qaysi uy hayvoni nomi bilan oziqlanishi haqida tasavvur hosil qilish, ularning o'ziga xos xususiyatlari (yurishi, ovoz chiqarishi)ni o'rgatish;

- qushlar (chumchuq, musicha, kaptar, to'ti, bulbul, boyo'g'li, qaldirg'och, qarg'a va boshqalar) ning nomi, katta-kichikligi, rangi, qanday ovoz chiqarishi, oziqlanishi bilan tanishtirish;

- baliq, qurbaqa, ilon, toshbaqa, tipratikan, tovuq, o'rdak, qoz kabi jonivorlar qanoti bilan tanishtirish;

- yil fasllari, ularning nomi va o'ziga xos xususiyatlari bilan tanishtirish, o'simliklarning tarkibiy tuzilishi (ildizi, tanasi, bargi) haqida tasavvur hosil qilish, o'simliklarning fasllarga ko'ra o'zgarishi haqida ma'lumot berish;

- daraxt va butalar kurtaklarining bo'rtishi, barg yozishi va gullashi, maysalarning o'sib chiqishi haqida tasavvur hosil qilish;

- o'simliklarni parvarish qilishda va hosilini yig'ishda ishtirok etishga o'rgatish;

- hovlida (chinnigul, atirgul, moychechak, nastarin, gulxayri, rayhon, namozshomgul) va xonada (sabur-aloe, qumanjir-kaktus va boshqalar)o'sadigan gullar va ularni o'zaro farqlashga o'rgatish;

- uyda parvarish qilinadigan qushlar (to'ti, bedana, kanareyka, sa'va, tovus kabilar) bilan tanishtirish, ularni parvarish qilishga o'rgatish;

- uyda boqiladigan parrandalar (tovuq, o'rdak, g'oz, kurka) haqida kengroq ma'lumot berish, ularni parvarish qilishga o'rgatish;

- baliq, qurbaqa, ilon, chayon, ninachi, chumoli, qo'ngiz, qurt, chigirtka, kapalak, sichqon, kalamush kabi jonivorlar haqida ma'lumot berish, ularga nisbatan foyda yoki zarar keltirishiga qarab to'g'ri munosabatni shakllantirish, hayvonlarga g'amxo'rlik ko'rsatish va ulardan o'zini muhofaza qilishga o'rgatish;

- bolalarga inson hayoti uchun zarur bo'lgan iqtisodiy-ekologik va tabiiy ehtiyojlar haqida ma'lumot berish, bolalarda dastlabki iqtisodiy tushunchalarni shakllantirishga e'tibor berish, bozor iqtisodi, pul, tovar, sotish, sotib olish, tejamkorlik, isrofgarchilik, uvol, sifat, narx, biznes, biznesmen singari tushunchalar haqida dastlabki ma'lumotlarni berish. Bolalarni savdolashib harid qilishga o'rgatish;

- bolalarga suv, havo, oziq-ovqat, kiyim-kechak, yorug'lik issiqlikning inson hayotidagi ahamiyatini, bu manbalarni toza saqlash zarurligini, tabiatning tozaligi faqat tabiat uchungina emas, balki odamlarning o'zlari uchun ham g'oyat zarur ekanligini tushuntirish, maysa, o't-o'lan, daraxtlar, qush va turli jonivorlarga ozor yetkazish, ularga zarar etkazish mumkin emasligi borasida tushuncha uyg'otish, «savob» va «gunoh» tushunchalarini ekologiya sohasida tadbiq etishga o'rgatish kabilar bolalarni aqlan o'sishida ham o'z ifodasini topgan.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, Estetik tarbiyaning eng muhim omili — bu tabiatdir. Tabiat bilan doimiy ravishda munosabatda bo'lmay turib, estetik jihatdan rivojlanish, estetik tarbiyani uyushtirish mumkin emas. Shaxs ongida tabiatning estetik qadriyatlarini tuyg'usini shakllantirish inson estetik kamolatining o'ziga xos «poydevor» dir. Hozirga ekologik inqiroz va halokat xavfi ortib borayotgan sharoitda estetik tarbiyaning bu qirrasini tobora ko'proq ahamiyat kasb etoqda. Hozirgi kunda estetik tarbiya va ekologik tarbiya o'rtasida azaldan mavjud bo'lgan aloqadorlik

yanada kuchaymoqda. Insonparvarlik ruhi, maqsadlarning umumiyliigi ularni bir-biriga yaqinlashtiradi. Bu yaqinlik, o`zaro bog`liklik estetik tarbiya ekologik tarbiyaning eng muhim vositalaridan biri sifatida namoyon bo`lishiga, ekologik tarbiya esa o`z navbatida estetik tarbiya jarayonlarining samarali amal qilishga zarur shart-sharoitlar yaratib berishida ko`rinadi. Estetik tarbiya bolalarga juda zarur. Uni rivojlantirish esa kattalarga juda katta mas`uliyat yuklaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro`yxati:

1. Qodirova F.R., Toshpo`latova Sh.Q., Qayumova N.M., A`zamova M.N. Maktabgacha pedagogika. "Tafakkur" nashriyoti. 2019.
2. Nishonova Z., Alimova G. Bolalar psixologiyasi va uni o`qitish metodikasi. "O`zbekiston Yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg`armasi" nashriyoti. 2006.
3. Mirzayev T., G`afurov Z. Tabiatni e`zozlash umumbashariy muammo. "Yangi asr avlodi" nashriyoti. 2001.
4. Djanpeisova G.E., Rasulxo`jayeva M.A., Qosimova D., Tabiat bilan tanishtirish metodikasi. Toshkent 2019.